

JuU
1987/88:12

Justitieutskottets betänkande

1987/88:12

om åtgärder mot prostitution m. m.

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som tar upp frågor om

- kriminalisering av prostitutionskontakter
- åtgärder mot ungdomsprostitution
- otillåten pornografisk föreställning
- oetisk kontaktförmedling av kvinnor

Socialutskottet har yttrat sig över de tre förstnämnda frågorna. Socialutskottets yttrande bifogas.

Justitieutskottet avstyrker motionsyrkanden om en kriminalisering av prostitutionskontakter, men ansluter sig till ett förslag av socialutskottet om att riksdagen med anledning av motionerna i denna del bör ge regeringen till känna att socialtjänsten bör stimuleras att bygga upp en kontinuerlig prostitutionsförebyggande verksamhet. I övriga frågor avstyrker utskottet motionsförslagen.

Till betänkandet har fogats en reservation av två ledamöter (fp, c) i vilken förordas att kundernas beteende vid prostitution kriminaliseras.

Motionerna m. m.

Motioner från allmänna motionstiden 1986/87

I motion 1986/87:Ju605 av Bengt Harding Olson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om ändring av 6 kap. 8 § brottsbalken för effektivisering av kriminaliseringen av ungdomsprostitutionen.

I motion 1986/87:Ju616 av Margareta Persson m.fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att kundernas förfarande i ett prostitutionsförhållande kriminaliseras.

I motion 1986/87:Ju617 av Rosa Östh m.fl. (c) hemställs - med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:So437 - att riksdagen hos regeringen begär att frågan om kriminalisering av de prostituerades kunder prövas i enlighet med det anförda.

I motion 1986/87:Ju619 av Gunilla André m.fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring i brottsbalken angående kriminalisering av prostitutionskontakter i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 1986/87:Ju620 av Charlotte Branting m.fl. (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i brottsbalken att en kriminalisering av de prostituerades kunder sker i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1986/87:Ju639 av Lars Werner m.fl. (vpk) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om ett lagförslag som kriminaliserar kundens förfarande i ett prostitutionsförhållande.

I motion 1986/87:Ju817 av Margareta Persson m.fl. (s, m, fp, c, vpk) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om en sådan ändring av allmänna ordningsstadgan att ett verksamt förbud mot ponografisk föreställning stadgas.

Motioner från allmänna motionstiden 1987/88

I motion 1987/88:Ju601 av Marianne Karlsson (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förbud och kriminalisering mot handel med kvinnor via postorder eller på annat sätt.

I motion 1987/88:Ju612 av Sten Andersson i Malmö (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning gällande kriminalisering av könshandeln.

I motion 1987/88:Ju806 av Ingela Mårtensson (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av allmänna ordningsstadgan i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motion väckt med anledning av proposition 1987/88:79 om åtgärder mot aids

I motion 1987/88:So7 hemställs (yrkande 12) att riksdagen hos regeringen begär att frågan om kriminalisering av de prostituerades kunder skall prövas i enlighet med vad i motionen anförts.

Motionsyrkandet har överlämnats till justitieutskottet av socialutskottet.

Motionsmotiveringar

I motionerna Ju612, Ju616, Ju617, Ju619, Ju620, Ju639 och So7 föreslås en *kriminalisering av kontakter med prostituerade*. Vad som avses är i första hand en kriminalisering av kundernas förfarande. I flera av motionerna framhålls att bakom prostitutionen finns kvinnoförtryck och kvinnoförakt samt att prostitutionen innebär en kommersialisering av sexualiteten som motverkar strävandena i riktning mot jämställdhet mellan kvinnor och män. Vidare åberopas att en kriminalisering skulle bidra till att begränsa farorna för spridande av HIV-smitta i samband med prostitution.

Motion Ju605 innehåller förslag med sikte särskilt på *åtgärder mot ungdomsprostitutionen*. Tillämpningen av den nuvarande bestämmelsen i 6 kap. 10 § BrB om förförelse av ungdom är enligt motionärens mening otillfredsställande. Åtgärder måste därför vidtas för att effektivisera tillämpningen av bestämmelsen och motionären föreslår att frågan blir föremål för

utredning, varvid bl.a. en kartläggning av bestämmelsens tillämpning bör ske.

I motionerna Ju806 och Ju817 förordas ändringar i syfte att åstadkomma att förbudet i allmänna ordningsstadgan mot *offentlig pornografisk föreställning* blir verksammare. Enligt vad som anförs i motionerna har det visat sig att nuvarande förbud – i 10 § allmänna ordningsstadgan – även efter en ändring år 1982 är otillräckligt. Som motivering åberopas att unga kvinnor som yrkesmässigt arbetar inom pornografisk verksamhet utsätts för risker på samma sätt som prostituerade och att det är samma förnedrande kvinnosyn som styr såväl prostitutionen som den avancerade pornografiska verksamheten. I motion Ju806 föreslås – i syfte att göra förbudet verksammare – att straffskalan för brott mot 10 § allmänna ordningsstadgan ändras från nuvarande böter eller fängelse i högst sex månader till fängelse i högst två år eller, om omständigheterna är mildrande, böter.

I motion Ju601 föreslås att *oetisk kontaktförmedling av kvinnor* för äktenskap och liknande förbjuds. Enligt motionären förekommer sådan handel – via t. ex. postorder – i stor omfattning med kvinnor från främst Sydostasien och Polen. En man som på så sätt tagit hand om en kvinna kan ändra sig och inte längre vilja ha med kvinnan att göra. Kvinnan riskerar då att få återvända till sitt hemland, där hon enligt motionären ofta går ett liv i förnedring till mötes.

Yttrande från socialutskottet

I frågorna om kriminalisering av prostitutionskontakter, åtgärder mot ungdomsprostitution och otillåten pornografisk föreställning har utskottet inhämtat yttrande från socialutskottet. Yttrandet fogas som *bilaga* till detta betänkande.

Allmän bakgrund

Kriminalisering av prostitutionskontakter

Brottsbalkens bestämmelser

Det är inte straffbart att mot ersättning *tillhandahålla* sexuella tjänster. Inte heller är det annat än undantagsvis straffbart att *skaffa sig* tjänster av detta slag. Ett sådant undantag föreligger då den prostituerade är under 18 år. Enligt 6 kap. 10 § brottsbalken (BrB) är det straffbart som *förförelse av ungdom* att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuell umgänge med någon som är under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Ett annat undantag gäller om någon utnyttjar att den prostituerade befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Det kan då vara fråga om *sexuellt utnyttjande* enligt 6 kap. 3 § BrB. Straffet för sexuellt utnyttjande är fängelse i högst fyra år. Straffbestämmelsen i 6 kap. 10 § om förförelse av ungdom kompletteras av 6 kap. 11 § BrB, vari stadgas att ansvar för gärning som begås mot någon under viss ålder skall ådömas även den som inte insåg men hade skäligen anledning anta att den andre ej uppnått föreskriven ålder.

Att *främja* prostitution är däremot straffbart i flera fall. Enligt 6 kap. 8 §

första stycket BrB skall sålunda den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser dömas för *koppleri* till fängelse i högst fyra år. För *grovt koppleri* är straffet fängelse i lägst två och högst sex år (6 kap. 9 § BrB).

Ett särskilt straffansvar – såsom för koppleri – gäller i vissa fall för fastighetsägare då en upplåten lägenhet används för prostitution (6 kap. 8 § andra stycket BrB). Fastighetsägare har också särskilda möjligheter att säga upp hyresgäster och bostadsrättshavare när en lägenhet används på detta sätt (12 kap. 42 § 8 jordabalken och 33 § första stycket 8 bostadsrättslagen).

De nu redovisade bestämmelserna fick sin utformning genom lagstiftning år 1984 (prop. 1983/84:105, JuU 25, rskr. 332). Till grund för lagstiftningen låg i första hand sexualbrottskommitténs betänkande (SOU 1982:61) Våldtäkt och andra sexuella övergrepp.

1984 års lagstiftning

Den särskilda frågan om kriminalisering av kontakter mellan prostituerade och kunder övervägdes i 1984 års lagstiftningsärende. Enligt departementschefen (prop. 1983/84:105 s. 39) borde prostitutionen som sådan inte kriminaliseras, vare sig för den prostituerade eller för kunden. I stället borde lagstiftningen inriktas på att motverka prostitutionen genom ökade möjligheter att ingripa mot koppleri. Departementschefen förklarade sig vidare dela sexualbrottskommitténs uppfattning att det med hänsyn främst till de prostituerade kvinnorna skulle vara olyckligt att ens för vissa speciella fall utöka kriminaliseringen rörande prostitutionskontakter. Departementschefen betonade dock samtidigt att det inte fanns anledning att ändra den bestämmelse som kriminaliserar prostitutionskontakter med ungdomar under 18 år.

Utskottet anförde för sin del följande (JuU 1983/84:25 s. 24 f):

Utskottet vill till en början slå fast att det är ett angeläget samhällsintresse att så långt möjligt försöka motverka prostitutionen och dess skadeverkningar. Mycket talar emellertid mot ett allmänt straffsanktionerat förbud mot prostitution. Intresset av effektiva socialvårdande insatser skulle kunna motverkas av en kriminalisering. Vidare skulle, som också framhålls av departementschefen, en kriminalisering som riktar sig mot de prostituerade kvinnorna te sig ytterligt inhuman och kunna uppfattas som en form av klasslagstiftning. Inte heller med en kriminalisering som riktar sig enbart mot dem som utnyttjar prostituerades tjänster, kunderna, skulle man enligt utskottets mening kunna undvika sådana oönskade effekter som är förenade med ett allmänt utformat förbud mot prostitution; exempelvis skulle en sådan lagstiftning framkalla behov av särskilda mellanhänder för de prostituerade, och även om kriminaliseringen gjordes med begränsning till kunderna skulle den med all sannolikhet bidra till att göra prostitutionen svåråtkomlig för myndigheterna. Andra allvarliga kriminalpolitiska invändningar mot en sådan kriminalisering är de risker för utpressning den kan medföra och de svårigheter att upprätthålla kontrollen av efterlevnaden som skulle uppstå.

Utskottets anslöts sig således till departementschefens ställningstagande att det inte borde ske någon utvidgning av kriminaliseringen i fråga om prostitutionskontakter. Enligt vad utskottet fortsättningsvis anförde var det i

första hand inte åtgärder av straffrättslig karaktär som skulle vidtas utan åtgärder på det sociala planet. I straffrättsligt hänseende ansåg utskottet att man borde rikta in sig mot de personer som tjänar pengar på andras prostitution. Vidare anförde utskottet att det inte fanns några principiella hinder mot att låta prostitutionen förbli straffri – i fråga om såväl den prostituerades som kundens handlande – samtidigt som reglerna om koppleriverksamhet skärptes.

Tidigare riksdagsbehandling i övrigt

Frågan om en kriminalisering av prostitutionskontakter behandlades av utskottet också vid två tillfällen under 1985/86 års riksmöte. Vid bägge tillfällena avstyrkte utskottet motioner, i vilka föreslogs att kundernas handlande skulle kriminaliseras (JuU 1985/86:3 och 20).

I det första ärendet (i november 1985) avstyrkte utskottet motionsförslagen med hänvisning huvudsakligen till sina i 1984 års lagstiftningsärende gjorda ställningstaganden (JuU 1985/86:3 s. 19 f). Samtidigt förklarade sig utskottet vilja närmare utveckla sin syn på det allvarliga samhällsproblem som prostitutionen utgör. Utskottet anförde:

Såsom också skedde när frågan senast behandlades vill utskottet först slå fast att det är ett angeläget samhällsintresse att så långt möjligt motverka prostitutionen och dess skadeverkningar, inte minst i fråga om den brottslighet som följer i dess släptåg. Prostitutionen är en företeelse med sådana negativa verkningar i samhället att den måste bekämpas med kraft. Prostitutionen är inte bara på många olika sätt skadlig för de inblandade parterna, i första hand kvinnorna. Den är också ägnad att negativt påverka sexualsynen i allmänhet.

I ett brett perspektiv har prostitutionen samband med de sociala förhållandena och strukturerna. De sociala åtgärdernas betydelse för att minska prostitutionen kan därför knappast överskattas; utan sådana insatser finns det sannolikt inte några förutsättningar att nå varaktiga resultat. Utskottet vill som sin mening framhålla att de åtgärder man från samhällets sida måste vidta för att bekämpa prostitutionen sålunda inte i första hand är av straffrättslig karaktär utan ligger på det sociala planet.

Det har visat sig möjligt att med sociala insatser, bl.a. genom de särskilda prostitutionsprojekt som bedrivs inom socialförvaltningarna i de större städerna, uppnå framgångar i kampen mot prostitutionen. En förutsättning för ett framgångsrikt arbete är emellertid att verksamheten bedrivs med kontinuitet och att tillräckliga medel avsätts för verksamheten.

Även i det andra ärendet (i april 1986) hänvisade utskottet till sina tidigare bedömningar i fråga om kriminalisering vid prostitution (JuU 1985/86:20 s. 4 f). I sammanhanget berörde utskottet också faran för spridning av HIV-virus och erinrade därvid om att regeringen i maj 1985 tillsatt den s.k. aidsdelegationen för att följa och initiera forskning och andra åtgärder beträffande bl.a. smittspridning vid prostitution.

Socialutskottet behandlade vid förra riksmötet ett par motioner som gällde *sociala åtgärder* mot prostitutionen. I sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1986/87:22, rskr. 191) redovisade socialutskottet (s. 27 f) att det sedan länge förekommit åtgärder i syfte att förhindra prostitution och för att hjälpa kvinnor som redan är prostituerade. Därefter fortsatte utskottet:

I Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping – de orter där gatuprostitution förekommer – finns uppsökande grupper som arbetar med prostituerade kvinnor. Dessa grupper ingår i den ordinarie socialtjänstens organisation, och verksamheten är en del av socialtjänstens insatser bland utsatta grupper. Socialstyrelsen har under en följd av år arbetat med ett projekt om prostitutionsförebyggande arbete. Arbetet, som var inriktat på kunskapsinsamlande, är nu avslutat och en delredovisning ges i rapporten Ungdomar i riskzon, som i första hand är avsedd att användas som arbetsmaterial för personal som arbetar med utsatta ungdomsgrupper. En ytterligare redovisning kommer att presenteras under hösten 1987. Avsikten är att projektet skall avslutas med ett seminarium under våren 1988 då de samlade erfarenheterna skall redovisas.

Vidare framhöll socialutskottet att prostituerade som missbrukar narkotika hade uppmärksamats speciellt på grund av risken för spridning av HIV-smitta. Bl.a. hade riksdagen anvisat 100 milj. kr. för bekämpningen av aids och av dessa medel skulle stöd utgå för att utveckla den uppsökande verksamheten bland prostituerade och för den långsiktiga behandlingen av dem.

Socialutskottet anförde fortsättningsvis att det enligt socialtjänstlagen (1980:620) åligger kommunen att ansvara för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. I detta ligger, framhöll socialutskottet, att socialtjänsten genom sociala insatser skall förebygga att kvinnor drivs till prostitution och hjälpa dem som är prostituerade att komma ur sin situation. Avslutningsvis konstaterade socialutskottet att sådan verksamhet också bedrivs i de städer där gatuprostitution förekommer samt att verksamheten fått eller kommer att få statligt stöd för utvecklingsarbete.

Frågan om kriminalisering av prostitutionskontakter aktualiserades också i en interpellationsdebatt i riksdagen i maj 1987. Socialministern tillfrågades om det inom kort skulle komma något förslag om att kriminalisera prostitutionen. Socialministern besvarade frågan nekande och tillade att något sådant förslag inte heller förbereddes i socialdepartementet (riksdagens protokoll 1986/87:121 s. 113–115).

Åtgärder mot ungdomsprostitution

Brottsbalkens bestämmelser

Det är som tidigare nämnts straffbart såsom *förförelse av ungdom* att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader (6 kap. 10 § BrB). Ansvar skall ådömas också den som inte insåg men hade skälig anledning anta att den unge var under 18 år (6 kap. 11 § BrB).

Regeln om förförelse av ungdom infördes vid BrB:s tillkomst (BrB trädde i kraft den 1 januari 1965). Avsikten var enligt förarbetena att motverka prostitution och ge unga människor ett ökat skydd mot att dras in i prostitution. Samtidigt betonades emellertid att strafflagstiftningens möjligheter att komma till rätta med problemet inte borde överskattas. Motåtgärder borde därför sättas in bl.a. inom socialvården och den polisiära verksamheten (prop. 1962:10 s. B 51, 178 f, 435, s. C 189 f, ILU 42 s. 49 f).

Beträffande bestämmelsen att en gärningsman skall fällas till ansvar om han inte insåg men hade skälig anledning anta att den unge var under 18 år uttalades att denna bestämmelse borde tolkas restriktivt och tillämpas med stor försiktighet (prop. 1962:10 s. B 168–171, 431 f, s. C 190, 1LU 42 s. 50 f).

Utredningsförslag m.m.

Lagföring för brottet förförelse av ungdom förekommer tämligen sällan. Som exempel kan nämnas att åren 1986 och 1987 anmäldes 10 resp. 20 sådana brott och endast något enstaka fall per år föranledde vidare lagföring.

Straffbestämmelsen om förförelse av ungdom övervägdes av prostitutionsutredningen, sexualbrottsutredningen och 1977 års sexualbrottskommitté.

Sexualbrottsutredningen konstaterade – i betänkandet (SOU 1976:9) Sexuella övergrepp (s. 131) – att bestämmelsen om förförelse av ungdom hade tillämpats så sällan att den inte kunde antas ha fyllt sin avsedda funktion att förhindra att ungdomar utnyttjas i prostitution. Bestämmelsen kunde enligt utredningen upphävas.

Också *prostitutionsutredningen* framhöll i betänkandet (SOU 1981:71) Prostitutionen i Sverige – bakgrund och åtgärder (s. 146) att det var sällsynt med åtal för förförelse av ungdom. Utredningen ifrågasatte om inte åtal skulle kunna väckas i större omfattning men fann inte någon anledning att ändra gällande regler.

Inte heller *1977 års sexualbrottskommitté* fann i betänkandet (SOU 1982:61) Våldtäkt och andra sexuella övergrepp (s. 124) anledning att föreslå någon ändring i bestämmelsen om förförelse av ungdom.

Lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ger möjlighet att bereda den som är under 18 år – i vissa fall även den som är under 20 år – vård utan samtycke. Detta gäller om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat därmed jämförbart beteende. Prostitution omnämns i förarbetena till lagen som exempel på sådant beteende (prop. 1979/80:1 s. 583).

Tidigare riksdagsbehandling

Vid 1985/86 års riksmöte behandlade utskottet en motion som tog sikte på bestämmelsen om förförelse av ungdom (JuU 1985/86:3). I motionen anfördes att det var ovanligt att kunder till prostituerade under 18 år lagfördes, och motionären efterlyste åtgärder för att sådana brott skulle beivras i större utsträckning.

I utskottets betänkande, som godkändes av riksdagen, avstyrkte utskottet bifall till motionen med följande motivering (s. 21 f):

Som motionären anför är det bara i undantagsfall som straffbestämmelsen i 6 kap. 10 § BrB kommer i tillämpning; säkerligen begås ett stort antal brott mot bestämmelsen om aldrig beivras. Självfallet är detta otillfredsställande från rent kriminalpolitiska utgångspunkter. Samtidigt är förhållandet inte förvånande med tanke på brottets natur. De inblandade parterna vill normalt dölja sitt mellanhavande och bevissvårigheterna är då mycket stora. Trots dessa problem vill utskottet emellertid framhålla betydelsen av en skärpt

respekt för bestämmelsens efterlevnad; den avskräckande effekt som polisens brottsspanande verksamhet har på gatuprostitutionen bör inte underskattas.

Av större betydelse än den rent kriminalpolitiska frågan om beivrande av brott mot 6 kap. 10 § BrB är emellertid det sociala problem som prostitutionen bland ungdom utgör. Det är också denna fråga som motionen ytterst riktar in sig på. Utskottet vill något uppehålla sig vid detta ämne.

Som utskottet uttalat i det föregående är det en viktig samhällsuppgift att motverka prostitutionen och dess skadeverkningar. Det är nödvändigt att med effektiva och insiktsfulla åtgärder ingripa mot de förhållanden som bereder vägen för prostitution och som dessutom innebär stora svårigheter när det gäller att komma åt och bekämpa prostitutionen och dess olika sidoeffekter.

Alla de missförhållanden som sammanhänger med prostitutionen i allmänhet blir än mer accentuerade när unga människor är inblandade; utskottet vill därför betona att det är särskilt angeläget att sätta in kraftfulla åtgärder för att i första hand hindra att de unga ger sig in på sådan verksamhet. Utskottets uttalanden i föregående avsnitt om sin syn på prostitutionen som samhällsproblem har självfallet full giltighet även i fråga om ungdomsprostitutionen.

Vid de insatser mot prostitutionen som görs på skilda håll i samhället är ungdomar i riskzonen föremål för speciell uppmärksamhet; ungdomarna utgör en grupp som det är särskilt angeläget att hjälpa och stödja. Utskottet anser att en sådan prioritering är rimlig och lämplig. Utskottet är nämligen i likhet med motionären djupt oroat över den utveckling i fråga om ungdomsprostitutionen och dess följder som kan befaras om inte effektiva motåtgärder sätts in.

Offentlig pornografisk föreställning

Förbudet i allmänna ordningsstadgan

Efter en lagändring år 1982 är det enligt 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) förbjudet att anordna offentlig pornografisk föreställning, och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse i högst sex månader (prop. 1981/82:187, JuU 56, rskr. 355).

Dessförinnan fanns inte något sådant förbud men för att få anordna en offentlig pornografisk föreställning krävdes enligt allmänna ordningsstadgan tillstånd av polismyndigheten. Polismyndigheten kunde vidare meddela föreskrifter om ordning och säkerhet och även förbjuda föreställningen om den innehöll något som stred mot lag. Regleringen var straffsanktionerad.

Till grund för 1982 års ändringar i allmänna ordningsstadgan låg förslag som hade framförts av 1977 års prostitutionsutredning i betänkandet (SOU 1981:71) Prostitutionen i Sverige – bakgrund och åtgärder:

1982 års lagstiftning

I 1982 års lagstiftningsärende förklarade sig utskottet instämma i huvudtankarna bakom förslaget att förbjuda anordnandet av offentliga pornografiska föreställningar (JuU 1981/82:56 s. 4 ff). Sålunda var enligt utskottets mening förslaget att se som ett led i samhällets ansträngningar att motverka prostitutionen och den kriminalitet som främjas av den särskilda miljön vid

s.k. sexklubbar. Samtidigt kunde ett förbud mot offentliga pornografiska föreställningar ses som en markering från samhällets sida mot en företeelse som motverkar strävandena efter jämställdhet mellan könen och verklig sexuell frihet byggd på ömsesidig respekt, samhörighet och gemenskap.

I en motion i lagstiftningsärendet förordades att förbudet borde ges en vidare omfattning för att täcka också t.ex. offentliga stripteaseföreställningar och viss förevisning av pornografisk film. Med anledning av motionen anförde utskottet att den lagtekniska lösning som valts i propositionen medförde ett bibehållande av den dittillsvarande innebörden av begreppet pornografisk föreställning. Enligt vad utskottet framhöll skulle det föreslagna förbudet därmed komma att avse föreställningar med levande aktörer, där sexuella situationer eller händelser framställs på ett ohöljt och utmanande sätt. Beträffande den närmare innebörden av begreppet pornografisk föreställning hänvisade utskottet i övrigt till uttalanden i samband med att begreppet hade införts i lagstiftningen år 1973 (se härom närmare prop. 1973:115 s. 30 ff och JuU 26 s. 24 ff).

Utskottet erinrade vidare om att det i samband med viss lagstiftning (om bl.a. yttrandefrihetsfrågor) år 1976 (prop. 1976/77:39, KU 16) hade uttalats att en offentlig filmförevisning som ingår som ett moment i en pornografisk föreställning inte bör betraktas som en biografföreställning utan som en sådan visning på vilken allmänna ordningsstadgan bör vara tillämplig.

Avslutningsvis anförde justitieutskottet i 1982 års lagstiftningsärende:

Det ankommer på polisen att följa efterlevnaden av förbudet, och polisen har med stöd av allmänna ordningsstadgans möjlighet att upplösa en offentlig tillställning som hålls i strid mot förbudet. För den praktiska tillämpningen ligger det då enligt utskottets mening ett betydande värde i att man inte genom en ändring av förbudets omfattning tillskapar särskilda gränsdragningsproblem. Utskottet finner inte heller – på föreliggande underlag – att det visat sig några påtagliga skäl att ge förbudet en annan omfattning än som föreslagits i propositionen. En annan sak är att utvecklingen kan komma att visa på ett sådant behov. Frågan får då på nytt övervägas i lämpligt sammanhang, t.ex. i anslutning till de ställningstaganden som kan aktualiseras av yttrandefrihetsutredningens kommande betänkande (jfr JuU 1981/82:36 s. 17).

Utredningsförslag m.m.

I yttrandefrihetsutredningens betänkande (SOU 1983:70) Värna yttrandefriheten berörs inte allmänna ordningsstadgans förbud mot anordnande av offentliga pornografiska föreställningar. Förbudet berörs inte heller i den proposition om ändringar i tryckfrihetsförordningen m.m. som regeringen – på grundval av yttrandefrihetsutredningens förslag – lade fram för en tid sedan och som för närvarande är under behandling i riksdagen (prop. 1986/87:151).

Ordningsstadgeutredningen fick år 1977 i uppdrag att göra en översyn av allmänna ordningsstadgan. I slutbetänkandet (SOU 1985:24) Ordningsslag föreslår utredningen beträffande pornografisk föreställning endast att förbudet mot sådana tillställningar bör – utan sakliga ändringar – överföras till en ny lag om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar. Betänkan-

det har remissbehandlats och övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

JuU 1987/88:12

Sociala insatser

Enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är det möjligt för det allmänna att ingripa om det brister i omsorgen om en ung person eller om något annat förhållande i hemmet medför fara för den unges hälsa eller utveckling (1 § andra stycket 1). Situationer som det därvid kan vara fråga om är att den unge utsätts för misshandel eller otillbörligt utnyttjande.

I betänkandet (SOU 1986:20) Barns behov och föräldrars rätt (s. 304) omnämner socialberedningen som ett exempel på otillbörligt utnyttjande att barn utnyttjas sexuellt i olika former, t.ex. i pornografiska syften.

Som har nämnts i ett tidigare avsnitt medger LVU ingripande också om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat därmed jämförligt beteende (1 § andra stycket 2). Ett sådant beteende är enligt uttalanden i förarbetena att den unge är prostituerad (prop. 1979/80:1 s. 583).

Bestämmelserna i LVU avser i första hand den som är under 18 år. Enligt 1 § tredje stycket kan vård med stöd av 1 § andra stycket 2 beredas även den som fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än annan vård.

Frågan om möjligheterna att med stöd av LVU ingripa till förmån för flickor i pornografisk verksamhet var aktuell i riksdagen vid förra riksmötet, bl.a. med anledning av en fråga till socialministern. Enligt frågeställaren borde yrkesmässigt arbete inom pornografisk verksamhet jämföras med prostitution vid tillämpningen av LVU.

I sitt svar på frågan anförde socialministern följande (riksdagens protokoll 1986/87:61 s. 118 f):

Syftet med LVU är att till skydd för den unge kunna bereda honom eller henne vård i vissa situationer då det inte går att få samtycke till vården. Samhällets åtgärder skall utgå från en bedömning av den unges hela situation. Möjligheterna att ingripa med tvångsmedel är begränsade, särskilt när det gäller myndiga personer. LVU avser i första hand den som är under 18 år. För åldersgruppen 18 till 20 år är en förutsättning för ingripandet att vård inom socialtjänsten är lämpligare än annan vård.

I förarbetena till LVU nämns prostitution som exempel på beteenden som kan föranleda vård. Däremot nämns inte medverkan i pornografisk verksamhet. Det är dock angeläget att påpeka att det rör sig om en exemplifiering och inte om en uttömmande uppräkningslista.

Om en ung människa uppträder i pornografisk föreställning bör detta enligt min mening vara anledning för socialnämnden att uppmärksamma personens levnadsförhållanden och att försöka få honom eller henne bort från denna miljö.

Jag vill också framhålla att offentliga pornografiska föreställningar är förbjudna enligt allmänna ordningsstadgan. Innehavare av vissa klubbar har också fällits till ansvar i domstol för sådan verksamhet. Jag anser det vara självklart att pornografisk verksamhet inte är en lämplig miljö för unga

människor. Det bästa sättet att förhindra att unga människor medverkar i en sådan verksamhet är att se till att förbudet efterlevs.

Vid förra riksmötet gjorde socialutskottet i samband med behandlingen av ett antal motioner om socialtjänstfrågor ett uttalande om socialtjänstens insatser för unga flickor i pornografisk verksamhet (SoU 1986/87:30). Socialutskottet anförde (s. 20):

Som motionärerna påpekat avser LVU i första hand dem som är under 18 år. När det gäller beteende jämförbart med missbruk och brottslig verksamhet som kan föranleda tvångsingripande av äldre ungdomar nämns i förarbetena till LVU prostitution som exempel på ett sådant beteende. Utskottet vill erinra om att detta endast är ett exempel och att det i förarbetena inte görs någon uttömmande uppräknings av beteenden. Samtidigt måste framhållas att den som är över 18 år är myndig och i princip själv bestämmer över sitt sätt att leva. Så länge inte den unge gör sig skyldig till brott eller liknande är det i praktiken svårt för socialtjänsten att agera annat än med den unges eget medgivande.

Utskottet delar emellertid motionärernas åsikt att flickor som yrkesmässigt arbetar inom verksamhet med pornografisk föreställning och liknande riskerar hela sin framtid. Det är därför angeläget att det inom ramen för socialtjänsten fortlöpande bedrivs en uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från de aktuella miljöerna. Det är också angeläget att de sociala myndigheterna samarbetar i denna fråga med polis- och åklagarmyndigheterna som har att bevaka efterlevnaden av förbudet mot offentliga pornografiska föreställningar. Bestämmelserna i socialtjänstlagen och LVU måste ge utrymme för ett effektivt förebyggande arbete på dessa områden.

I avvaktan på regeringens överväganden beträffande socialberedningens förslag till ny lag om tvångsomsorg och förslaget från den särskilt tillkallade utredaren finns inte skäl för riksdagen att nu gå in på frågan om lagregleringens utformning. Enligt utskottets mening bör emellertid regeringen i det fortsatta beredningsarbetet ägna särskild uppmärksamhet åt socialtjänstens möjligheter att agera i de fall ungdomar i åldrarna 18–20 år engageras i pornografisk verksamhet av det slag som tas upp i motionen.

Vad socialutskottet anförde gav riksdagen som sin mening regeringen tillkänna (rskr. 1986/87:333).

Oetisk kontaktförmedling

Utlänningslagstiftningen

Möjligheterna att förmedla utländska kvinnor – t. ex. för äktenskap – till män som är bosatta i Sverige är beroende av utlänningslagstiftningens regler om invandring i s.k. anknytningsfall. Enligt dessa beviljas uppehållstillstånd regelmässigt för vissa nära anhöriga, bl.a. make eller samboende. Ett uppehållstillstånd är permanent eller gäller för en viss tid. Under förutsättning att bosättningen här avses bli beständig eller långvarig skall i princip permanent tillstånd beviljas. För make eller samboende gäller emellertid – om äktenskapet eller samboendet har uppkommit i anslutning till eller snarast efter inresan – en ordning med *uppskjuten invandringsprövning*. Detta innebär att utlänningen vanligen beviljas fyra temporära uppehållstillstånd om vardera sex månader innan han eller hon accepteras som

invandrare. Skulle förbindelsen upphöra före denna tvåårsperiods utgång, kan den utländska parten ändå beviljas fortsatt tillstånd men det krävs då att det föreligger särskilt ömmande omständigheter eller att det skulle framstå som stötande för rättskänslan att vägra fortsatt tillstånd.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågan om åtgärder för att stoppa *oetisk kontaktförmedling* var aktuell i riksdagen vid två tillfällen under 1986/87 års riksmöte. Första gången med anledning av en fråga i ämnet till justitieministern. I sitt svar (i november 1986) framhöll justitieministern att den organiserade form av kontaktförmedling som det här gäller ofta föreföll att bedrivas i former som var högst diskutabla från moralisk synpunkt. Efter att ha redogjort för vilka rättsliga möjligheter som eventuellt skulle kunna tillgripas mot sådan förmedling förklarade sig justitieministern inte vara beredd att vidta några åtgärder på området men han ansåg sig ha anledning att hålla sig noga underrättad om den fortsatta utvecklingen (riksdagens protokoll 1986/87:25 s.2 f).

Under 1986/87 års riksmöte (på våren 1987) fick riksdagen vidare tillfälle att ta ställning till en motion, i vilken begärdes åtgärder för att förhindra oetisk kontaktförmedling. Riksdagen avslog motionen på förslag av socialförsäkringsutskottet (SfU 1986/87:21, rskr. 361). Socialförsäkringsutskottet anförde bl.a. följande (s. 10 f):

Utskottet instämmer självfallet i den kritik som riktas mot den angivna typen av kontaktförmedling och den utomordentligt utsatta situation den kan leda till för de kvinnor som förmedlas. Lagstiftningsåtgärder synes emellertid knappast vara det bästa sättet att komma till rätta med missförhållandena. All kontaktförmedling, som ju också kan vara av seriös art, bör inte förbjudas. Som justitieministern anförut belyser problemet vikten av att ansökningar om uppehållstillstånd prövas omsorgsfullt. De sökande kvinnorna måste också noga informeras om svenska bestämmelser på området. Informationsmaterial har enligt vad utskottet inhämtat nu utarbetats av invandrarverket. Materialet distribueras till de kvinnor som söker uppehållstillstånd i s.k. anknyningsfall genom ambassaderna i de aktuella länderna.

Skrivelse till justitieministern

Vid en uppvaktning av kvinnoorganisationer hos justitieministern i juni 1987 överlämnades en skrivelse med ett upprop mot kvinnlig slavhandel. I uppropet krävdes lagstiftning för att stoppa denna handel. Justitieministern inhämtade yttrande över skrivelsen från riksåklagaren, rikspolisstyrelsen och statens invandrarverk.

Riksåklagaren anser att frågan rymmer betydande problem av skilda slag och att en lagstiftning på området därför kräver ingående överväganden. Enligt riksåklagaren är dock frågan av sådan vikt att regeringen borde överväga att i lämpligt sammanhang låta utreda förutsättningarna och formerna för en kriminalisering.

Rikspolisstyrelsen har uppfattningen att det inte föreligger något behov av lagstiftning. Med hänvisning till att det från ett antal lokala polismyndigheter har uppgivits att anmälningsfrekvensen beträffande oetisk kontaktförmedling är låg förklarar sig rikspolisstyrelsen utgå ifrån att den förmedling av

kontakter som förekommer i huvudsak är seriös. I förekommande fall är nuvarande lagstiftning enligt rikspolisstyrelsens mening tillfyllest för att pröva om brott förekommit.

Statens invandrarverk anser att det är önskvärt att på något sätt få stopp på kvinnoförmedlingsverksamheten. Efter att i sitt yttrande ha redovisat för bl.a. omfattningen under den senaste tioårsperioden av kvinnoinvandringen från aktuella länder anför verket följande:

Invandrarverket är medvetet om att systemet med uppskjuten invandringsprövning kan missbrukas. Män från en del länder har kunnat importera hustrur som de med några enkla ord har förskjutit p.g.a. missnöje med hustruns färdigheter och beteende. Svenska män med relations- och ibland alkoholsvårigheter har sett som möjligt att knyta kontakt via annons med kvinnor från andra länder där han antar man har en annan syn på kvinnans roll. Dessa män har i vissa fall satt hustruimporten i system genom att utnyttja kvinnans svaga ställning och ordningen med uppskjuten invandringsprövning. Professionella förmedlare profiterar på såväl mäns kontaktbehov och osäkerhet som kvinnors önskan om ett bättre liv.

Krav har ställts i riksdagen att mannens bakgrund måste spela in vid tillståndsgivningen. Invandrarverket har i sin handläggning att pröva utlännings rätt att bosätta sig i Sverige och inte att göra några bedömningar av den person som utläningen återopar anknytning till. Om det skulle vara känt för verket att en man misshandlat en kvinna i en tidigare relation, begått ett grovt våldsbrott eller tidigare figurerat som anknytning, får inte kvinnan delges detta. Däremot kan det ibland finnas möjlighet att aktualisera mannens förgångna genom frågor om vad kvinnan vet om mannen.

Frågan om åtgärder mot oetisk kontaktförmedling är enligt vad utskottet erfarit föremål för fortsatta överväganden inom regeringskansliet.

I sammanhanget kan nämnas att frågan har uppmärksamats också på det internationella planet. Inom Europarådet tillsattes förra året efter initiativ av de nordiska länderna en expertgrupp som skall syssla med "Sexual exploitation, pornography and prostitution of and trafficking in children and young women". Ämnet kommer enligt uppgift att tas upp också vid det europeiska justitieministermötet i Lissabon senare i år.

Utskottet

Kriminalisering av prostitutionskontakter

Motionerna

I detta avsnitt behandlas ett antal motioner, i vilka föreslås kriminalisering av prostitutionskontakter. Vad som i första hand avses är att kundernas handlande i prostitutionsförhållandet skall kriminaliseras.

Bakgrund

Det är enligt gällande regler inte straffbart att mot ersättning *tillhandahålla* sexuella tjänster. Att *skaffa sig* sådana tjänster är endast undantagsvis straffbart. Ett undantag föreligger då den prostituerade är under 18 år, då det kan bli aktuellt att tillämpa straffbestämmelsen om förförelse av ungdom i 6

kap. 10 § brottsbalken (BrB). Ett annat undantag är om den prostituerade befinner sig i ett hjälplöst tillstånd, då det kan vara fråga om sexuell utnyttjande enligt 6 kap. 3 § BrB.

Frågan om kriminalisering av prostitutionskontakter var föremål för riksdagens ställningstagande i samband med att reglerna om sexualbrotten fick sin nuvarande utformning år 1984 (prop. 1983/84:105, JuU 25, rskr. 332). I sitt av riksdagen godkända betänkande fann utskottet – i likhet med vad som föreslagits i propositionen – att någon utvidgning av det kriminaliserade området inte borde ske.

Vid 1985/86 års riksmöte avtog riksdagen på förslag av utskottet – vid två tillfällen – motionsönskemål om en utvidgad kriminalisering av prostitutionskontakter (JuU 1985/86:3 och 20). I en interpellationsdebatt i maj 1987 förklarade socialministern att det inte var aktuellt med något förslag om att kriminalisera prostitutionen (riksdagens protokoll 1986/87:121 s. 113–115).

Utskottets överväganden

Som är nämnt tidigare har utskottet vid flera tillfällen behandlat frågan om en utvidgad kriminalisering vid prostitution. Utskottet har därvid avvisat förslag om en kriminalisering av *de prostituerades handlande*. Som motivering har utskottet bl.a. åberopat att en sådan, mot de prostituerade kvinnorna riktad lagstiftning skulle te sig ytterligt inhuman och utan tvekan kunna uppfattas som en klasslagstiftning. Utskottet har härvidlag ingen ändrad uppfattning och i den mån yrkandet i motion Ju612 om en kriminalisering av könshandeln avser kriminalisering av de prostituerades handlande avstyrker utskottet bifall till motionen.

Vad så angår en kriminalisering av *kundernas beteende* har utskottet vid de tillfällen frågan varit aktuell tagit avstånd även från detta. Inte heller socialutskottet har i sitt yttrande i detta ärende förklarat sig vilja ställa sig bakom motionsförslagen om en kriminalisering av kundernas beteende. I yttrandet åberopar socialutskottet flera av de skäl som tidigare – från bl.a. justitieutskottets sida – har anförts mot en sådan kriminalisering.

I likhet med socialutskottet vill justitieutskottet i och för sig inte utesluta att en kriminalisering av kundernas beteende skulle kunna få en viss avhållande effekt på benägenheten att anlita prostituerade. Justitieutskottet kan också väl förstå uppfattningen att en sådan kriminalisering skulle kunna sägas markera att samhället tar avstånd från den verksamhet som prostitutionen innebär. Inte heller enligt justitieutskottets mening är emellertid dessa skäl nog för att uppväga de nackdelar som är förenade med en kriminalisering.

Mot en kriminalisering kan som socialutskottet gör i sitt yttrande för det första åberopas att det kan vara svårt att tillräckligt entydigt definiera den straffbelagda gärningen. Vidare är det uppenbart att det skulle vara förenat med påtagliga svårigheter att bevisa ett påstått brott, inte minst därför att gärningen i normalfallet bygger på en uppgörelse mellan två personer som inte har något intresse av att avslöja att ett brott har begåtts.

En annan huvudinvändning är, som socialutskottet redovisar, att en kriminalisering av kundernas beteende skulle kunna få negativa effekter

även för de inblandade kvinnorna. Eftersom kunderna efter en kriminalisering kan tänkas bli mer måna om att inte synas, är risken stor att prostitutionen går under jorden, vilket skulle försvåra socialtjänstens arbete med förebyggande åtgärder. En sådan utveckling vore, som socialutskottet framhåller, särskilt allvarlig med hänsyn till att många av kvinnorna har missbruksproblem och behöver vård. Risken för spridning av HIV-smitta gör det dessutom än viktigare att inte försvåra socialtjänstens möjligheter till förebyggande insatser.

Även om inte heller justitieutskottet kan ställa sig bakom motionsförslagen om att kriminalisera kundernas beteende vill justitieutskottet framhålla att prostitutionen är en företeelse som över huvud taget inte kan accepteras. Prostitution medför bl.a. att kvinnor utnyttjas och förnedras och den motverkar strävandena mot jämställdhet mellan kvinnor och män. Dessutom bidrar prostitutionen till att negativt påverka sexualsynen i allmänhet.

Liksom tidigare är det justitieutskottets inställning att prostitutionen i första hand skall motarbetas med sociala insatser, inte med straffrättsliga. Vad socialutskottet i sitt yttrande anfört om betydelsen av sociala åtgärder och förebyggande arbete av annat slag vill justitieutskottet därför instämma i. Som socialutskottet framhåller är det sålunda nödvändigt att socialtjänsten genom aktivt uppsökande verksamhet försöker hjälpa och bistå kvinnor som är prostituerade. Socialtjänstens åtgärder bör dessutom i likhet med vad socialutskottet anför ta sikte också på de inblandade männen. Det är en viktig uppgift att få männen att förstå verkligheten bakom prostitutionen och dess konsekvenser för de inblandade kvinnorna. Lika viktigt är att det görs klart för männen att prostitution är förenad med risk för spridning av allvarliga sjukdomar liksom med kriminalitet och social utslagning över huvud taget.

Mot den bakgrund som nu redovisats ansluter sig justitieutskottet till socialutskottets förslag att socialtjänsten bör stimuleras att bygga upp en kontinuerlig prostitutionsförebyggande verksamhet. Detta kan – som socialutskottet föreslår – ske genom bidrag till utvecklingsarbete på området eller på annat sätt. Regeringen bör överväga möjligheterna att stödja en sådan verksamhet. Detta bör riksdagen – med anledning av motionerna Ju612, Ju616, Ju617, Ju619, Ju620, Ju639 och So7 – som sin mening ge regeringen till känna.

Åtgärder mot ungdomsprostitution

Motionen

Här behandlar utskottet en motion, i vilken framhålls att tillämpningen av de regler i BrB som kriminaliserar prostitutionskontakter med unga inte är tillräckligt effektiva.

Bakgrund

Som nämnts i föregående avsnitt är det enligt 6 kap. 10 § BrB straffbart som förförelse av ungdom att, genom att utlova eller ge ersättning, skaffa sig

tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Enligt 6 kap. 11 § BrB skall ansvar för förförelse av ungdom utdömas även om gärningsmannen *inte insåg men hade skäligen anledning anta* att den unge var under 18 år.

Bestämmelsen om förförelse av ungdom infördes vid BrB:s tillkomst. Avsikten med bestämmelsen var att vidta åtgärder mot prostitutionen och ge de unga ett ökat skydd mot att dras in i sådan verksamhet. Samtidigt betonades emellertid att man inte fick överskatta strafflagstiftningens möjligheter att komma till rätta med problemet. Motåtgärder borde sättas in också inom socialvården och den polisiära verksamheten. Beträffande bestämmelsen om att ansvar skall ådömas också den som inte insåg att den unge var under 18 år, men som hade skäligen anledning misstänka att så var fallet, uttalades att bestämmelsen skulle tillämpas med stor försiktighet (prop. 1962:10 s. B 51, 168–171, 178 f. 431 f. 435, s. C 189 f. 1LU 42 s. 49–51).

Lagföring för förförelse av ungdom sker mycket sällan, och endast i något enstaka fall per år fälls någon till ansvar för detta brott.

Sexualbrottsutredningen konstaterade i betänkandet (SOU 1976:9) Sexuella övergrepp (s. 131) att bestämmelsen om förförelse av ungdom hade tillämpats så sällan att den inte kunde antas ha fyllt sin avsedda funktion att hindra ungdomar från att utnyttjas i prostitution. Bestämmelsen kunde enligt utredningen upphävas.

Också *prostitutionsutredningen* framhöll – i betänkandet (SOU 1981:71) Prostitutionen i Sverige – bakgrund och åtgärder (s. 146) – att det var sällsynt med åtal för förförelse av ungdom. Utredningen ifrågasatte om inte åtal skulle kunna väckas i större omfattning men fann inte någon anledning att ändra gällande bestämmelser.

Inte heller *1977 års sexualbrottskommitté* fann – i betänkandet (SOU 1982:61) Våldtäkt och andra sexuella övergrepp (s. 124) – anledning att göra någon ändring i bestämmelsen om förförelse av ungdom.

Enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är det möjligt att under vissa i lagen närmare angivna förutsättningar ingripa för att bereda ungdomar under 20 år vård. En grund för ingripande är att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för allvarlig fara genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat jämförbart beteende, t.ex. prostitution (prop. 1979/80:1 s. 583).

Vid 1985/86 års riksmöte behandlade riksdagen en motion som efterlyste åtgärder för att brott mot bestämmelsen förförelse av ungdom skulle beivras i större utsträckning. Utskottet konstaterade att straffbestämmelsen i 6 kap. 10 § BrB tillämpades endast i undantagsfall och att detta var otillfredsställande från rent kriminalpolitiska utgångspunkter. Utskottet framhöll betydelsen av en skärpt respekt för bestämmelsens efterlevnad och uttalade att den avskräckande effekt som polisens brottsspanande verksamhet har på gatu-prostitutionen inte bör underskattas (JuU 1985/86:3 s.21).

Utskottets överväganden

Socialutskottet föreslår i sitt yttrande att det bör övervägas att ändra här aktuella gärningsbeskrivningar så att det åligger den som avser att ha sexuellt

umgänge med en ung person att förvissa sig om att den unge uppnått den minimiålder som anges i straffbudet. Även om inte heller justitieutskottet för sin del vill utesluta att det ringa antalet lagföringar för förförelse av ungdom åtminstone i någon mån kan ha sin grund i svårigheter att bevisa att gärningsmannen insett eller haft skäligen anledning anta att den unge var under 18 år ställer sig justitieutskottet dock tveksamt till en sådan lösning som den socialutskottet föreslår.

Det kan nämligen ifrågasättas om det inte även med socialutskottets förslag kommer att föreligga bevisvärigheter, främst av den anledningen att det i normalfallet är så att den brottsliga gärningen grundar sig på en uppgörelse mellan två personer som inte kan antas ha något intresse av att brottet beivras.

För övrigt är det enligt utskottets mening så att de nuvarande reglernas utformning innebär att en kund som känner den minsta tvekan om huruvida flickan är under 18 år eller ej rent straffrättsligt bedömt måste avstå från att ha något sexuellt umgänge med henne för att undgå ansvar. Den avhållande inverkan som således finns redan med nu gällande ordning skulle enligt justitieutskottets mening inte förstärkas med den ändring som socialutskottet förordar. En önskad effekt av en sådan ändring är att den i den allmänna debatten skulle kunna tas till intäkt för att lagstiftaren anser prostitutionskontakter acceptabla bara den prostituerade är över 18 år. Att det är utskottets uppfattning att så inte är fallet har framgått av vad som har anförts tidigare.

Enligt utskottets mening kan också andra invändningar anföras mot socialutskottets förslag. I 6 kap. BrB finns utöver förförelse av ungdom också andra straffbelagda gärningar, där brottsloftets ålder är av betydelse, t.ex. sexuellt umgänge med barn. Beträffande dessa brott – som från kriminalpolitiska utgångspunkter är minst lika straffvärda som förförelse av ungdom – är det svårt att tänka sig en sådan regel som socialutskottet föreslagit. I sammanhanget kan för övrigt erinras om att inte någon av de tre utredningar som på senare tid har övervägt frågor med anknytning till sexualbrotten har funnit anledning att ändra de nu aktuella bestämmelserna, däremot ansåg en av utredningarna att straffstadgandet om förförelse av ungdom kunde helt avvaras.

Liksom tidigare vill justitieutskottet för sin del understryka att det för att tillämpningen av bestämmelsen om förförelse av ungdom skall få avsedd effekt självfallet är nödvändigt att polis och åklagare noga följer utvecklingen och utnyttjar de möjligheter till ingripanden som lagstiftningen medger. I det sammanhanget skall man inte heller bortse från den avhållande effekt som blotta närvaron av patrullerande polis kan ha på prostitutionsverksamhet. Under senare tid har för övrigt, i olika sammanhang, betonats betydelsen för det brottsförebyggande arbetet av en väl synlig, patrullerande polis.

Utskottet är medvetet om att polisens möjligheter att ingripa och delta i det brottsförebyggande arbetet bl.a. är en fråga om att fördela befintliga resurser. Besluten om den närmare inriktningen av polisverksamheten och användningen av polisens resurser fattas numera på lokal nivå. Detta bör kunna bidra till att vid behov skapa goda förutsättningar för ett aktivt arbete av polisen med att förhindra såväl ungdomsprostitution som prostitution över huvud taget.

Enligt utskottets mening ligger dock tyngdpunkten i samhällets insatser mot ungdomsprostitution – och annan sådan verksamhet – i åtgärder på det sociala planet. Alla de missförhållanden som hänger samman med prostitution i allmänhet blir, som utskottet tidigare framhållit, än mer påtagliga när det är unga människor som är inblandade. Utskottet vill därför särskilt betona angelägenheten av att kraftfulla insatser görs för att förhindra att unga ger sig in i prostitution.

De viktigaste uppgifterna härvidlag fullgörs som nyss nämnts inom socialtjänsten. Vad som i första hand bör komma i fråga är information och annat förebyggande arbete, men av avgörande betydelse är också de möjligheter till ingripanden av olika slag som den sociala vårdlagstiftningen tillhandahåller. Också för dessa insatser är det nödvändigt att erforderliga resurser finns att tillgå, och det skall påpekas att en sådan kontinuerlig prostitutionsförebyggande verksamhet som utskottet har uttalat sig för i föregående avsnitt naturligtvis särskilt bör ta sikte på prostitution där unga kvinnor är inblandade.

Vad utskottet sålunda har anfört om insatser från samhällets sida mot prostitution av unga kvinnor äger självfallet tillämpning även på prostitution av unga män.

Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion Ju605.

Offentlig pornografisk föreställning

Motionerna

I detta avsnitt behandlar utskottet två motioner med önskemål om åtgärder som kan bidra till att förbudet i allmänna ordningsstadgan mot *otillåten pornografisk föreställning* blir mer verksamt.

Bakgrund

Enligt 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) är det förbjudet att anordna offentlig pornografisk föreställning och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Bestämmelserna fick sin utformning genom lagstiftning år 1982 (prop. 1981/82:187, JuU 56, rskr. 355). Till grund för lagstiftningen låg prostitutionsutredningens betänkande (SOU 1981:71) Prostitutionen i Sverige – bakgrund och åtgärder.

Vid bestämmelsernas tillkomst uttalade utskottet att förbudet mot otillåtna pornografiska föreställningar var att se som ett led i samhällets ansträngningar att motverka prostitutionen och den kriminalitet som främjas av den särskilda miljön vid s.k. sexklubbar. Samtidigt utgjorde förbudet enligt utskottets mening en markering mot en företeelse som motverkar strävandena efter jämställdhet mellan könen och verklig sexuell frihet byggd på ömsesidig respekt, samhörighet och gemenskap (JuU 1981/82:56 s. 4 ff).

Som nämnts tidigare är det enligt LVU möjligt att i vissa fall ingripa för att bereda ungdomar under 20 år vård. En grund för ingripande är att det föreligger sådana brister i hemförhållandena att det medför fara för den unges hälsa och utveckling. Enligt socialberedningen kan en sådan situation

vara att den unge utsätts för otillbörligt utnyttjande, t.ex. i pornografiska syften (SOU 1986:20 s. 304).

Frågan om socialtjänstens möjligheter att vidta åtgärder för att bistå unga flickor som medverkar i pornografisk verksamhet var föremål för behandling av riksdagen vid förra riksmötet (SoU 1986/87:30, rskr. 333). Socialutskottet uttalade (s. 20) att det är angeläget att de sociala myndigheterna fortlöpande bedriver uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från pornografisk verksamhet och att de samarbetar med polis och åklagare, som har att bevaka efterlevnaden av allmänna ordningsstadgans förbud. Socialutskottet betonade också att bestämmelserna i socialtjänstlagen och LVU måste ge utrymme för ett effektivt förebyggande arbete på dessa områden.

Utskottets överväganden

Socialutskottet har i sitt yttrande anfört att det är tveksamt om nuvarande bestämmelser i allmänna ordningsstadgan ger tillräckligt utrymme för att ingripa i här aktuella fall. Enligt socialutskottet finns det därför skäl för regeringen att se över bestämmelserna.

Justitieutskottet vill för sin del först erinra om vad utskottet tidigare framhållit om att förbudet mot offentlig pornografisk föreställning utgör en markering från samhällets sida mot en företeelse som motverkar strävandena mot jämställdhet och sexuell frihet byggd på ömsesidig respekt, samhörighet och gemenskap.

I samband med att förbudet mot offentlig pornografisk föreställning infördes år 1982 framhöll utskottet att det ankom på polisen att följa efterlevnaden av förbudet och i förekommande fall ingripa mot offentliga föreställningar som hålls i strid mot förbudet. Det var därför enligt utskottets mening för den praktiska tillämpningen betydelsefullt att man inte genom en ändring av förbudets omfattning tillskapade särskilda gränsdragningsproblem. Utskottet fann vidare att det inte visat sig föreligga några påtagliga skäl som talade för att förbudet skulle ges en annan omfattning än det hade haft tidigare. Dessa bedömningar gäller alltså.

Förbudet mot offentlig pornografisk föreställning kan som utskottet tidigare givit uttryck för sägas utgöra ett led i samhällets ansträngningar mot prostitution. Det är också åtgärder av det slag som vidtas mot prostitutionen som i första hand skall tillgripas mot de s.k. sexklubbarna för att därmed även förhindra att unga kvinnor dras in i den verksamhet som bedrivs där. Ansvaret för att förbudet i allmänna ordningsstadgan efterlevs åligger som nämnts polis och åklagare, men det viktiga förebyggande arbetet – att få unga människor att hålla sig borta från dessa miljöer – är en uppgift främst för socialtjänsten. Vad utskottet i de två föregående avsnitten har uttalat om behovet av resurser för dessa förebyggande insatser från socialtjänstens sida och om angelägenheten av att regeringen stimulerar uppbyggnaden av en permanent prostitutionsförebyggande verksamhet gäller således också arbetet med åtgärder mot de pornografiska föreställningarna. Detsamma gäller som utskottet nyss uttalat om disponerandet av de polisiära resurserna.

Med nu redovisade uttalanden avstyrker utskottet bifall till motionerna Ju806 och Ju817.

Motionen

I betänkandet behandlar utskottet en motion om *åtgärder mot oetisk kontaktförmedling*. Vad motionären vänder sig mot är sådan oseriös förmedling av kvinnor från utlandet, företrädesvis från Thailand och Polen, som sker t.ex. via postorder. Om den man som på sådant sätt fått kontakt med en kvinna tröttnar på henne, riskerar hon – p.g.a. att hon kan komma att inte beviljas fortsatt uppehållstillstånd – att få återvända till sitt hemland, där inte sällan ett liv i förnedring väntar henne.

Bakgrund

Förmedling av kontakter mellan utländska kvinnor – för äktenskap eller samboende – och män som är bosatta i Sverige möjliggörs genom utlänningslagstiftningens regler om invandring i s.k. anknytningsfall, dvs. att en nära anhörig till en i Sverige bosatt person som regel beviljas uppehållstillstånd. Beträffande make eller samboende tillämpas dock – om förbindelsen har uppkommit i anslutning till eller snarast efter inresan – en ordning med *uppskjuten invandring*. Detta innebär att utläningen beviljas fyra temporära uppehållstillstånd om sex månader innan permanent uppehållstillstånd beviljas.

Frågan om åtgärder mot oetisk kontaktförmedling var senast aktuell i riksdagen vid förra riksmötet, då riksdagen på förslag av socialförsäkringsutskottet avsåg en motion i ämnet (SfU 1986/87:21). Socialförsäkringsutskottet instämde (§. 10 f) i kritiken mot den oetiska kontaktförmedlingen men ansåg att lagstiftningsåtgärder knappast var det bästa sättet att komma till rätta med problemet. Utskottet framhöll i stället behovet av att de utländska kvinnorna i samband med att de ansöker om uppehållstillstånd – vilket vanligen sker vid en svensk ambassad i utlandet – noga informeras om de svenska reglerna på området.

I samband med en uppvakning i juni 1987 mottog justitieministern en skrivelse om åtgärder mot oetisk kontaktförmedling av kvinnor. Skrivelsen remitterades till bl.a. riksåklagaren och statens invandrarverk. Båge dessa myndigheter ansåg att det borde övervägas att i någon form vidta åtgärder mot denna typ av förmedlingsverksamhet.

Frågan har också uppmärksamats internationellt, bl.a. inom Europarådet.

Utskottets överväganden

Utskottet vill ansluta sig till uppfattningen att den kontaktförmedlingsverksamhet som det här gäller kan vara djupt oetisk och kränkande för de inblandade parterna. De som i vinningssyfte ägnar sig åt verksamheten utnyttjar på ett cyniskt sätt inte bara kvinnors önskan om ett bättre liv utan också mäns kontaktbehov och osäkerhet. Utskottet delar därför riksåklagarens och invandrarverkets bedömning att åtgärder i någon form bör vidtas mot denna typ av kontaktförmedling.

Med hänsyn till riksåklagarens och invandrarverkets inställning anser sig

utskottet kunna utgå ifrån att de överväganden som pågår inom regeringskansliet kommer att resultera i att frågan på lämpligt sätt blir föremål för ytterligare utredning med sikte på förslag till konkreta åtgärder mot den oetiska kontaktförmedlingen. Saken är enligt utskottets mening av sådan natur att arbetet bör ske med prioritet.

Med nu redovisade uttalanden får syftet med yrkandet i motion Ju601 anses vara väsentligen tillgodosett.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *kriminalisering vid prostitution* att riksdagen
 - a) med anledning av motionerna 1986/87:Ju616, 1986/87:Ju617, 1986/87:Ju619, 1986/87:Ju620, 1986/87:Ju639, 1987/88:Ju612 och 1987/88:So7 i denna del (yrkande 12) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om uppbyggandet av en permanent prostitutionsförebyggande verksamhet,
 - b) avslår motion 1987/88:Ju612 i den mån den inte omfattas av vad utskottet hemställt ovan,
2. beträffande *åtgärder mot ungdomsprostitution* att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju605.
3. beträffande *otillåten pornografisk föreställning* att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ju817 och 1987/88:Ju806.
4. beträffande *oetisk kontaktförmedling* att riksdagen avslår motion 1987/88:Ju601.

Stockholm den 15 mars 1988

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytta (s), Eva Johansson (s), Göran Ericsson (m) och Ingbritt Irhammar (c)

Reservation

Kriminalisering vid prostitution (mom. 1 a)

Hans Petersson i Röstånga (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Vad så" och slutar på s. 15 med "till känna" bort ha följande lydelse:

Justitieutskottet vill till en början slå fast att det är ett angeläget

samhällsintresse att så långt möjligt försöka motverka prostitutionen och dess skadeverkningar. Ett steg i sådan riktning kan vara att införa en kriminalisering. Mycket talar emellertid, som nyss nämnts, emot ett allmänt straffsanktionerat förbud mot prostitution. Sådana betänkligheter möter emellertid inte i fråga om en kriminalisering som riktar sig enbart mot dem som utnyttjar de prostituerade tjänster – kunderna. En sådan kriminalisering skulle enligt utskottets mening vara ett sätt för samhället att ge uttryck för att prostitution inte kan accepteras. Det kan för övrigt redan nu genom regeln om förförelse av ungdom sägas finnas ett, låt vara begränsat, straffsanktionerat förbud mot prostitutionskontakter. Att en kriminalisering som riktar sig mot kundernas förfarande skulle bidra till att minska prostitutionens omfattning står enligt utskottets mening helt klart. Att motverka prostitutionen är särskilt angeläget med hänsyn till den risk för spridning av HIV-smitta som är förknippad med prostitutionskontakter.

Det sagda innebär att utskottet anser att man – samtidigt som det genomförs kraftfulla sociala och andra insatser på det sätt socialutskottet förordar – inte bör avstå från att använda sig även av straffrättsliga åtgärder för att komma till rätta med prostitutionen. I detta syfte bör man, i enlighet med vad utskottet nyss anfört, kriminalisera kundernas förfarande.

Det får ankomma på regeringen att arbeta fram ett förslag till lagstiftning i ämnet och snarast förelägga riksdagen förslaget. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vad utskottet nu sagt innebär att utskottet ställer sig bakom yrkandena i motionerna Ju612, Ju616, Ju617, Ju619, Ju639 och So7.

dels att utskottets hemställan under moment 1 a) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *kriminalisering vid prostitution*
att riksdagen

a) med bifall till motionerna 1986/87:Ju616, 1986/87:Ju617, 1986/87:Ju619, 1986/87:Ju620, 1986/87:Ju639, 1987/88:Ju612 och 1987/88:So7 i denna del (yrkande 12) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över ett antal motioner som rör vissa frågor om prostitution. Det gäller motionerna Ju616 av Margareta Persson m.fl. (s), Ju617 av Rosa Östh m.fl. (c), Ju619 av Gunilla André (c), Ju620 av Charlotte Branting m.fl. (fp) och Ju639 av Lars Werner m.fl. (vpk), i vilka begärs en kriminalisering av kundens förfarande i en prostitutionsförbindelse, motion Ju605 av Bengt Harding Olson (fp), vari yrkas effektivare åtgärder mot ungdomsprostitutionen, samt motion Ju817 av Margareta Persson m.fl. (s, m, fp, c och vpk) med yrkande att ett verksamt förbud mot pornografisk föreställning skall stadgas.

Socialutskottet har i ärendet hållit en hearing för att få en aktuell bild av framför allt gatuprostitutionen. Till hearingen inbjöds även justitieutskottet. I hearingen deltog socialarbetare från prostitutionsgrupperna i Stockholm, Göteborg och Malmö, företrädare för polismyndigheten i Stockholm samt en forskare.

Utskottet

Bakgrund

Det finns inte några officiella uppgifter om prostitutionens omfattning i Sverige i dag eller om de inblandade personerna. Genom det kartläggningsarbete som utfördes av prostitutionsutredningen (S 1977:01) finns emellertid uppgifter i dessa hänseenden som avser åren 1980-1981. De uppgifter som framkommit på senare tid, bl.a. vid utskottets hearing, tyder på att förhållandena i dag ganska väl överensstämmer med dem vid början av 1980-talet.

Prostitutionsutredningen beräknade (Prostitutionen i Sverige, SOU 1981:71 s. 67 f.) att under 1980 ungefär 1 000 kvinnor var verksamma som gatuprostituerade i Sverige. Dessutom fanns cirka 500 kvinnor på massageinstitut/poseringsateljéer och högst 100 som prostituerade på sexklubbar. Omfattningen av hotell- och restaurangprostitutionen samt call girl-verksamheten ansågs mycket svarbedömd, men utredningen uppskattade att några hundra kvinnor var verksamma på dessa områden. Sammanlagt bedömdes

sålades ungefär 2 000 kvinnor vara verksamma som prostituerade under 1980.

Utredningen uppskattade vidare antalet kunder till omkring 100 000 män, dvs. i genomsnitt 50 olika kunder per prostituerad.

Uppgifter om kvinnor och män i prostitutionen 1980

Gatuprostitution förekom som ett permanent inslag i gatubilden i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Massageinstitut fanns spridda i de större städerna i Mellan- och Sydsverige. Sexklubbar förekom i Stockholm och Göteborg samt i ytterligare fyra städer i landets södra delar, dock ej i Malmö.

Genomsnittsåldern varierade mellan kvinnor i olika prostitutionsformer. De gatuprostituerade var yngst, genomsnittsåldern låg mellan 23 och 24 år och ungefär 75 % befann sig i åldersintervallet 18-29 år. Andelen underåriga, dvs. yngre än 18 år, var mindre än fem procent och andelen under 15 år mindre än en procent.

Om dessa de yngsta kvinnorna kunde man vidare konstatera att de genomgående hade en problematisk bakgrund, s.k. flickhemsklientel, och att de hade en väsentligt lägre frekvens på sin prostitution än genomsnittet av gruppen.

Gruppen med den högsta genomsnittsåldern var de prostituerade på massageinstituten och poseringsateljéerna där genomsnittsåldern låg vid 35 år. Underåriga förekom inte alls.

Mellan dessa båda "ytterligheter" fanns de prostituerade på sexklubbar och de s.k. lyxprostituerade. Tillgängliga uppgifter pekade på att dessa kvinnor i regel var mellan 25 och 30 år.

Bland de gatuprostituerade fanns en påtaglig överrepresentation av utländska kvinnor; ca 25 % var utländska medborgare. Den största gruppen bland dessa utgjordes av kvinnor från Finland. De utländska kvinnorna var klart mindre representerade inom de andra prostitutionsformerna, men de var fortfarande överrepresenterade jämfört med deras andel av totalbefolkningen.

En betydande andel av de gatuprostituerade hade känd brottsbelastning, i en del fall var denna belastning grov. De vanligaste registrerade brotten var narkotikabrott och stölder. Brottsbelastningen för kvinnorna inom de andra prostitutionsformerna var väsentligt lägre än för de gatuprostituerade men högre än för den kvinnliga normalbefolkningen. Brottsbilden överensstämde relativt väl med de gatuprostituerades med det viktiga undantaget att inslaget av narkotikabrottslighet var ytterst ringa.

Utredningen gjorde även försök att kartlägga missbrukssituationen bland de prostituerade. I gruppen av identifierade gatuprostituerade i Stockholm ansågs andelen narkotikamissbrukare (inkl. blandmissbrukare) vara 25 % och andelen alkoholmissbrukare (inkl. blandmissbrukare) kring 10 %. I Göteborg ansågs andelen alkoholmissbrukare vara upp mot 20 %, medan andelen narkotikamissbrukare låg kring 15 %. Även bland de gatuprostituerade i Norrköping (totalt ca 30 stycken) utgjorde missbrukarna en stor grupp, där ungefär 25 % bedömdes vara narkotikamissbrukare och ungefär

15 % alkoholmissbrukare. Då det gällde Malmö var förhållandena 1980 annorlunda än i övriga landet. De åtgärder som vidtagits av polis och socialarbetare från mitten av 1970-talet hade medfört att inslaget av icke-missbrukare och tillfällighetsprostituerade hade minskat kraftigt. Företrädare för det dåvarande prostitutionsprojektet i Malmö ansåg att de kvarvarande gatuprostituerade kunde hänföras till endera av två grupper. Den största gruppen, ett 25-tal kvinnor, utgjordes av narkotikamissbrukare. Det var genomgående kvinnor i 20-årsåldern från den "typiska" missbrukargruppen med bl. a. mycket hög brottslighet. Dessutom fanns ett halvdu-sin äldre kvinnor, 30 år och äldre, som var alkoholmissbrukare, vilka också de hade hög registrerad brottslighet. – Angående det s.k. Malmöprojektet kan anmärkas att social verksamhet bland Malmös prostituerade bedrevs i projektform under åren 1977-1980. Projektet innebar dels socialt/kurativt arbete i delvis okonventionella former, dels sociologisk forskning i anslutning till fältarbetet. Projektet genomfördes med stöd av statliga bidrag.

Bland kvinnorna i de andra prostitutionsformerna bedömdes såväl andelen narkotikamissbrukare som alkoholmissbrukare vara högst några procent.

Till skillnad från gruppen prostituerade bedömdes kunderna i stort sett bestå av ett urval män som i vart fall i statistiska bemärkelser liknar den manliga normalbefolkningen.

Data om kända kunder inom gatuprostitutionen och prostitutionen på massageinstitut och poseringsateljéer i ett material från Stockholm visade bl. a. följande.

Vad gällde kundernas ålder var de yngre kunderna i klar minoritet och underrepresenterade i förhållande till sin andel av normalbefolkningen. Ca två tredjedelar var 35 år eller äldre. Gruppen 30-49 år var kraftigt överrepresenterad (59 %).

Andelen gifta utgjorde ca 30 %. Andelen gifta eller sammanboende ansågs dock väl överstiga 40 % och svara relativt väl mot samma andel för normalbefolkningen i dessa åldrar i området. Skattningar av andelen med barn gav motsvarande resultat.

Vad gällde inkomstfördelningen hade ca hälften av kunderna en taxerad inkomst på minst 50 000 kr. per år, medan ca 10 % hade en inkomst som översteg 100 000 kr. per år (under 1978).

En förhållandevis stor andel av de prostituerades kunder tycktes komma från en annan ort än den där själva prostitutionskontakten genomfördes. I Stockholmsmaterialet var 30 % av kunderna bosatta inom Stockholms kommun och en motsvarande andel i grannkommunerna, medan den resterande andelen kom från andra områden, företrädesvis i mellersta och södra Sverige.

Andelen utländska medborgare var högre än förväntat. Inemot 20 % av kunderna på gatan och massageinstituten i Stockholm var utländska medborgare. Fördelningen av dessa på hemland följde relativt väl sammansättningen av den utländska befolkningen i området, möjligen med viss överrepresentation för kunder från länderna kring Medelhavet.

Överrepresenterad var också gruppen med känd brottsbelastning. Ca 20 % förekom i det s.k. polisregistret. I regel gällde det smärre förseelser som trafikbrott och liknande, men några procent av gruppen hade en mer

omfattande och grövre belastning.

Dessa data från Stockholm fick också starkt stöd i andra material om prostituerades kunder, bl.a. i undersökningar från Malmö. Den sammanfattande tolkningen av dem var att kunderna sannolikt utgjordes av två grupper – dels en absolut majoritet som i statistiska termer var typiska "Medelssvensson", dels en mindre grupp av ensamstående män, ofta av utländsk härkomst och med en högre andel av kriminellt belastade personer.

Vissa uppgifter om dagens gatuprostitution

Liksom 1980 förekommer gatuprostitution i dag i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. I samtliga dessa städer finns inom socialtjänsten prostitutionsgrupper, som bedriver uppsökande verksamhet bland de prostituerade kvinnorna. Antalet gatuprostituerade kvinnor under ett år bedöms i Stockholm vara 500-600, i Göteborg omkring 500, i Malmö ca 250 och i Norrköping 75-100.

Fortfarande förekommer prostitution i olika lokaler såsom massageinstitut och ateljéer, men denna typ av prostitution bedöms ha minskat på senare år.

De kvinnor som förekommer i gatuprostitutionen kommer ofta från s.k. multiproblemfamiljer och är otrygga och splittrade. De har likaså ofta en bristfällig skolgång bakom sig och saknar i många fall yrkesutbildning och arbetslivserfarenhet. Deras motiv för att delta i prostitutionen är behovet att skaffa pengar som sedan används för att köpa trygghet och status eller tillgodose missbruksbehov.

Vid utskottets hearing framförde socialarbetare i Göteborg som sin uppfattning att det i stor utsträckning var samma kvinnor som ägnade sig åt prostitution i olika former. Det skulle alltså snarare röra sig om olika prostitutionstillfällen än om olika grupper av prostituerade.

Andelen intravenösa narkotikamissbrukare bedöms i Stockholm vara omkring 15 % och i Malmö ca 20 % av de gatuprostituerade. I Göteborg är situationen traditionellt en annan med mycket få intravenösa missbrukare bland de prostituerade. Däremot bedöms ca 20 % av kvinnorna vara alkoholiserade. Även i Norrköping finns ett tämligen stort inslag av alkohol- eller blandmissbrukare bland de prostituerade kvinnorna.

I Stockholm och Malmö finns ett litet antal HIV-smittade prostituerade. Dessa kvinnor är alla grava intravenösa missbrukare som blivit smittade genom sitt missbruk. Såvitt känt förekommer inga HIV-smittade prostituerade i Göteborg eller Norrköping.

Antalet kunder i prostitutionen bedöms även nu vara 100 000 per år, vilket motsvarar 3-4 % av den manliga svenska befolkningen. Sven-Axel Månsson – den svenske forskare som på senare år ägnat sig åt forskning avseende männen i prostitutionen – bedömer att runt 10 % av den nu levande svenska manliga befolkningen har haft prostitutionskontakter i Sverige. Männen skiljer sig inte från vanliga svenska män, men kan grovt delas upp i två grupper, dels en grupp vaneköpare som omfattar mindre än 20 % av hela gruppen män, dels resten som kan kallas tillfällesköpare. Motiven för de män som söker kontakt med prostituerade kvinnor torde enligt Månsson i huvudsak vara att finna inom tre områden, nämligen 1) Nyfikenhet- önskan

om sexuell variation och kravlöshet. I denna grupp finns sannolikt många av de tillfällesköpande männen. 2) Kontaktsvårigheter och ensamhet. I denna grupp torde en stor del av vaneköparna kunna återfinnas. 3) Samlevnadsproblem.

Gällande bestämmelser

Brottsbalken. Det är inte straffbart att mot ersättning tillhandahålla sexuella tjänster och inte heller annat än undantagsvis straffbart att skaffa sig sådana tjänster. Ett sådant undantag föreligger då den prostituerade är under 18 år. Enligt 6 kap. 10 § brottsbalken (BrB) är det straffbart som förförelse av ungdom att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. Straffet är böter eller fängelse i högst sex månader. Ett annat undantag är att utnyttja att den prostituerade befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Det kan då vara fråga om sexuellt utnyttjande enligt 6 kap. 3 § BrB. Straffet för sexuellt utnyttjande är fängelse i högst fyra år. Brottet koppleri, 6 kap. 8 § BrB, har liksom stadgandet om förförelse av ungdom direkt till syfte att motverka prostitution. För koppleri straffas den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning. Straffet för koppleri är fängelse i högst fyra år. För grovt brott är straffet fängelse i lägst två och högst sex år. I 6 kap. 11 § BrB stadgas att ansvar, som i kapitlet är föreskrivet för gärning som begås mot någon under viss ålder, skall ådömas även den som inte insåg men hade skälig anledning anta att den andre ej uppnått sådan ålder.

Allmänna ordningsstadgan. Enligt 10 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) är det förbjudet att anordna offentlig pornografisk föreställning, och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Socialtjänstlagen. Enligt socialtjänstlagen (1980:620) åligger det kommunen att ansvara för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Enligt särskilda bestämmelser i lagen åläggs socialnämnden ett särskilt ansvar för bl.a. barn och ungdom och människor med missbruksproblem. Socialtjänstens medel kan sammanföras till tre huvudgrupper: strukturinriktade insatser, som syftar till en god samhällsmiljö, allmänt inriktade insatser, varmed åsyftas generellt utformade sociala tjänster inom exempelvis barnomsorgen och äldreomsorgen, samt individuellt inriktade insatser, som avser sociala tjänster direkt anpassade till den enskilde individens behov. Individuella insatser enligt socialtjänstlagen förutsätter samtycke av den enskilde.

Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. I 1 § LVU (1980:621) stadgas att den som är under 18 år och som inte kan ges behövlig vård med samtycke under vissa förutsättningar skall beredas vård med stöd av lagen. Vård kan även i vissa fall beredas den som fyllt 18 men inte 20 år. Grund för ingripande med stöd av lagen är bl.a. att den unge utsätter sig för allvarlig fara när det gäller hälsa eller utveckling genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller annat därmed jämförbart beteende. Som exempel på det senare nämndes i propositionen (prop. 1979/80:1) prostitution.

Lagen om vård av missbrukare i vissa fall, LVM. Om någon till följd av fortgående missbruk av alkohol eller narkotika är i trängande behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller annan lag, kan han under vissa förutsättningar oberoende av eget samtycke beredas vård med stöd av LVM. Härfor krävs att den enskilde till följd av missbruket utsätter sin hälsa för allvarlig fara eller kan befarias komma att skada sig själv eller någon närstående, 1 och 2 §§ LVM (1981:1243). Vårdtiden är begränsad till högst två månader, undantagsvis upp till fyra månader (7 § resp. 16 §).

Smittskyddslagen. Enligt 6 § smittskyddskungörelsen (1968:234) är bl.a. infektion av HIV-virus och sjukdomen AIDS att hänföra till venerisk sjukdom, på vilken smittskyddslagen (1968:231) är tillämplig. Enligt 12 § smittskyddslagen är den som har anledning antaga att han lider av venerisk sjukdom skyldig att söka läkare och underkasta sig den undersökning och behandling som behövs. Om det finns grundad anledning befara att någon skall sprida venerisk sjukdom kan länsrätten besluta om tvångsintagning på sjukhus, där vederbörande kan kvarhållas och ges nödvändig vård till dess grundad anledning att befara smittspridning inte längre föreligger (14 och 16 §§). En intagen som är missbrukare av narkotika kan, om han själv medger det, i stället överföras till en institution där han kan få lämplig vård och behandling för sitt missbruk (SFS 1986:1406).

Kriminalisering av kundernas förfarande

Motioner

Frågan om en kriminalisering av kundernas förfarande i ett prostitutionsförhållande tas upp i fem motioner. I flera av motionerna framhålls att bakom prostitutionen finns kvinnoförtryck och kvinnoförakt samt ett kommersialiserande av sexualiteten som motverkar strävandena om jämställdhet mellan män och kvinnor. Vidare påpekas i vissa motioner att en kriminalisering av mannens handlande skulle kunna bidra till att minska spridningen av HIV-viruset och sjukdomen AIDS. I motionerna anförs att om kunderna i prostitutionsförhållandena kriminaliseras skulle med all sannolikhet prostitutionen minska, då den största delen av männen utgörs av vanliga män som inte skulle vilja riskera sin normala tillvaro genom att bli upptäckta och kanske lagförda för en prostitutionskontakt. Den kanske viktigaste effekten av en kriminalisering skulle dock enligt vissa motionärer vara att den blir ett sätt att påverka mäns kvinnoinställning på sikt.

Tidigare riksdagsbehandling

Justitiekommittén har behandlat frågan om kriminalisering av prostitutionen vid flera tillfällen, senast våren 1986, och därvid avstyrkt motioner i vilka föreslagits att kundernas handlande skulle kriminaliseras. Skäl för avstyrkandena har varit bl.a. att det enligt utskottets mening inte i första hand är åtgärder av straffrättslig karaktär som skulle vidtas utan åtgärder på det sociala planet, vilka skulle kunna motverkas av en kriminalisering. I

straffrättsligt hänsende borde man enligt justitieutskottet rikta in sig mot de personer som tjänar pengar på andras prostitution.

Socialutskottet behandlade bl.a. vid förra riksmötet motioner som gällde sociala åtgärder mot prostitution (SoU 1986/87:22 s.27 f). Utskottet anförde då bl.a. att det enligt socialtjänstlagen (1980:620) åligger kommunen att ansvara för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. I detta ligger, framhöll utskottet, att socialtjänsten genom sociala insatser skall förebygga att kvinnor drivs till prostitution och hjälpa dem som är prostituerade att komma ur sin situation.

Utskottets överväganden

Prostitution som företeelse strider mot vårt samhälles grundläggande syn att varje människa har lika värde. Att köpa en sexuell förbindelse med en prostituerad innebär enligt utskottets mening alltid att utnyttja och förnedra en annan människa. Prostitutionen kan därför aldrig accepteras i samhället.

I debatten behandlas prostitutionen ofta som en kvinno- och jämställdhetsfråga och intresset koncentreras till de inblandade kvinnorna.

Utskottet konstaterar att antalet kvinnor i prostitutionen är ungefär 2 000, medan antalet män förmodas vara upp emot 100 000. Prostitutionen är därför också i hög grad en mansfråga. De åtgärder samhället vill vidta bör följaktligen i stor utsträckning riktas till männen.

Utskottet vill understryka att detta synsätt givetvis inte innebär att det är möjligt att bortse från de prostituerade kvinnornas problem eller från de sociala förhållanden som leder till att vissa kvinnor går in i prostitutionsverksamhet.

En väl fungerande social verksamhet bland de prostituerade har visat sig ge tämligen goda resultat när det gäller att få icke missbrukande kvinnor att upphöra med prostitution. Utskottet noterar i denna del att särskilda prostitutionsgrupper skapats inom socialförvaltningarna i fyra kommuner. En verksamhet av den typ som dessa grupper bedriver med aktivt uppsökande av de prostituerade kvinnorna i deras miljöer, då man försöker motivera kvinnan att lämna verksamheten, följt av erbjudanden om hjälp i olika former för att skapa en annorlunda tillvaro, är enligt utskottets mening oundgängligen nödvändig för att hjälpa de kvinnor som redan finns i prostitutionen.

Också då det gäller missbrukande prostituerade kan sociala insatser ge goda effekter. Insatserna måste emellertid i första hand inriktas på att bryta missbruket. En omfattande verksamhet med sådan inriktning bedrivs också numera bland de prostituerade, delvis med stöd av medel som har anslagits för bekämpningen av AIDS. Utskottet vill i detta sammanhang understryka vikten av att de kvinnor som här är aktuella erbjuds goda behandlingsmöjligheter. Utskottet har tidigare (SoU 1986/87:22 s. 27) framhållit att behovet av särskilda behandlingsmöjligheter för kvinnliga missbrukare måste uppmärksammas.

En annan viktig fråga gäller utbildningens roll. Som nämndes ovan saknar många kvinnor i prostitutionen utbildning och yrkeserfarenhet. Det är väsentligt att skolan särskilt uppmärksammar flickor med problembakgrund

så att de inte avslutar skolgången i förtid eller avslutar den med mycket svaga resultat.

Männens efterfrågan är, som utskottet anförde inledningsvis, att se som den drivande kraften i könshandeln. Enligt motionärerna kan denna efterfrågan mest effektivt minskas genom att mannens förfarande i prostitutionrelationen kriminaliseras.

Ett förbud mot köpta könsförbindelser skulle enligt motionärerna göra klart för de prostituerade kunder att prostitution är en verksamhet som samhället finner förkastlig. Riskerna för att köparnas beteende genom polis- och andra ingripanden blir känt för familjen, i umgängeskretsen och bland arbetskamrater skulle öka. Detta skulle säkerligen vara en starkt avhållande faktor för en mycket stor del av köparna. Propagandan i "hertidningar" för verksamheten skulle förhoppningsvis minska om köparen gjorde sig skyldig till ett brott.

Utskottet vill ånyo understryka att prostitution inte kan accepteras i samhället. De argument som anføres för att kriminalisera männens beteende har en viss bärkraft. – En kriminalisering av mannens handlande i en prostitutionförbindelse reser emellertid som framhållits vid tidigare behandling av frågan i riksdagen problem av skilda slag. En svårighet är sålunda att definiera den straffbelagda handlingen. Att bevisa ett sådant brott kan också vara svårt. Den straffbelagda handlingen bygger i normalfallet på en uppgörelse mellan två parter där ingendera har något intresse av att avslöja att ett brott begåtts.

Utskottet vill här också ta tillfället i akt att kommentera en då och då förekommande bedömning att 70 % av männen i prostitutionen skulle försvinna om kundens agerande kriminaliserades. Denna uppgift saknar såvitt utskottet kunnat inhämta stöd i den vetenskapliga forskningen.

Socialutskottet vill vidare framhålla att en kriminalisering av kundernas förfarande skulle kunna få negativa effekter även för de inblandade kvinnorna. Eftersom kunderna kan beräknas bli än mer måna om att inte synas, finns en uppenbar risk att verksamheten i större utsträckning skulle drivas "under jorden", vilket skulle försvåra socialtjänstens arbete bland kvinnorna. Detta vore särskilt allvarligt med hänsyn till att många av kvinnorna har grava missbruksproblem och är i behov av vård. Det finns ett samband mellan narkotikamissbruk och prostitution och insatserna på dessa båda områden måste samordnas. Vidare skulle det bli svårare att nå de i prostitutionen inblandade männen med sociala insatser.

Socialutskottet vill slutligen understryka att prostitutionen i ett bredare perspektiv har ett nära samband med de sociala förhållandena och med könsrollerna i samhället. Enligt utskottets uppfattning är det därför i första hand med socialpolitiska och inte med kriminalpolitiska medel som verksamheten bör bekämpas. Socialutskottet avstyrker således bifall till de nu behandlade motionerna.

För att åstadkomma en attitydförändring till kvinnor och sexualitet och därmed undanröja grunden för prostitutionen krävs emellertid ett målmedvetet långsiktigt arbete. Frågor om prostitution bör sålunda tas upp bl.a. inom ramen för skolans sex- och samlevnadsundervisning. Den information som ges under värnpliktsutbildningen om riskerna för HIV-smitta och om

andra sexuellt överförbara sjukdomar bör enligt utskottets mening fördjupas till att även avse information och diskussion om könsroller, sexualitet och samlevnad samt prostitution.

Utskottet har ovan framfört som sin uppfattning att en aktivt uppsökande verksamhet inom ramen för socialtjänsten är oundgängligen nödvändig för att hjälpa de kvinnor som finns i prostitutionen. Utskottet vill ånyo understryka detta. Det är viktigt att en sådan verksamhet också riktar sig till de män som söker sig till prostituerade. Män som av nyfikenhet vänder sig till prostituerade borde kunna förstå och påverkas av information om prostitutionens verklighet och mekanismer liksom om riskerna för HIV-smitta. För de män vars beteende bottnar i mera djupgående problem bör det också finnas olika former av stöd, t.ex. genom mansjourer och familjerådgivningsbyråer.

Det åvilar visserligen kommunerna att genom sin socialtjänst svara för att alla som vistas där får det stöd och den hjälp de behöver. Utskottet anser det emellertid angeläget att stimulera till uppbyggnaden av en kontinuerlig prostitutionsförebyggande verksamhet, t. ex. genom bidrag till utvecklingsarbete på området. Regeringen bör överväga möjligheterna att stödja uppbyggnaden av en sådan verksamhet. Detta bör ges regeringen till känna.

Förbud mot pornografisk föreställning

Motion

I motion Ju817 av Margareta Persson m.fl. (s, m, fp, c och vpk) hemställs till riksdagen hos regeringen begär förslag om en sådan ändring av allmänna ordningsstadgan att ett verksamt förbud mot pornografisk föreställning stadgas. Motionärerna anför att den verksamhet som i dag bedrivs på sexklubbarna uppenbart torde strida mot det förbud mot offentliga pornografiska föreställningar som år 1982 infördes i allmänna ordningsstadgan. En verksamhet där ofta mycket unga kvinnor arbetar i en ytterst destruktiv miljö som klart främjar prostitution, fortsätter trots nuvarande förbud. Motionärerna anser därför att en lagändring måste göras så att omedelbara ingripanden kan ske.

Tidigare riksdagsbehandling

Genom en ändring i allmänna ordningsstadgan (1956:617) år 1982 är det enligt 10 § förbjudet att anordna offentlig pornografisk föreställning, och den som bryter mot detta förbud kan enligt 29 § första stycket 1 dömas till böter eller fängelse.

Socialutskottet uttalade i betänkandet SoU 1986/87:30 angående socialtjänstens insatser för unga flickor i pornografisk verksamhet bl.a. att det är angeläget att det inom ramen för socialtjänsten fortlöpande bedrivs en uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från porrklubbsmiljöerna. Utskottet fann det vidare angeläget att de sociala myndigheterna samarbetar i denna fråga med polis- och åklagarmyndigheterna, som har att bevaka efterlevnaden av förbudet mot offentliga pornografiska föreställningar. Då det särskilt gällde möjligheterna att ingripa mot unga flickor i den

pornografiska verksamheten yttrade utskottet slutligen att regeringen i det fortsatta beredningsarbetet bör ägna särskild uppmärksamhet åt socialtjänstens möjligheter att agera i de fall ungdomar i åldrarna 18-20 år engageras i pornografisk verksamhet av här aktuellt slag.

Utskottets överväganden

Riksdagen beslutade år 1973 att offentlig pornografisk föreställning skulle jämföras med sådana offentliga föreställningar för vilkas anordnande det då krävdes särskilt tillstånd av polismyndigheten, t.ex. cirkusföreställning och tivoli. Det klargjordes att personer under 18 år inte fick medverka vid sådana föreställningar. Genom en särskild föreskrift slogs vidare fast att det vid sådan föreställning inte fick förekomma "förråande eller sadistiska beteenden". Med pornografisk föreställning skulle förstås "föreställning vid vilken sexuella situationer eller händelseförlopp framställs på ett ohöjtt och utmanande sätt".

Genom riksdagens beslut 1982 förbjöds offentliga pornografiska föreställningar med den innebörd av begreppet som angivits ovan. Någon särskild åldersgräns ansågs därför inte längre behövlig. I den mån någon anordnar en offentlig tillställning som har ett sådant innehåll har polisen rätt att upplösa tillställningen och anordnaren kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att enligt 9 § andra stycket allmänna ordningsstadgan också en tillställning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening eller av inbjudan, skall anses som offentlig om tillställningen uppenbarligen utgör del av rörelse, som föreningen eller inbjudare driver uteslutande eller väsentligen för anordnande av dylika tillställningar, eller vilken eljest, såsom med avseende å omfattningen av den krets som äger tillträde eller de villkor under vilka tillträde lämnas, är att jämföras med tillställning till vilken allmänheten har tillträde.

Utskottet har tidigare (SoU 1986/87:30 s. 20) framfört åsikten att unga flickor som yrkesmässigt arbetar inom verksamhet som pornografisk föreställning och liknande riskerar hela sin framtid, varför det är angeläget att det inom ramen för socialtjänsten fortlöpande bedrivs en uppsökande verksamhet i syfte att få bort ungdomar från de aktuella miljöerna.

Utskottet har vidare (SoU 1986/87:30 s.20) understrukit hur angeläget det är att de sociala myndigheterna samarbetar med polis- och åklagarmyndigheter för att genom uppsökande verksamhet motivera unga kvinnor att lämna verksamheten på sexklubbarna. Enligt utskottets mening bör detta samarbete även kunna resultera i att de myndigheter som har att övervaka efterlevnaden av förbudet mot offentlig pornografisk föreställning fullgör sina uppgifter på ett mera effektivt sätt.

Som framgått ovan anses som pornografisk föreställning en "föreställning vid vilken sexuella situationer eller händelseförlopp framställs på ett ohöjtt och utmanande sätt". Mot en sådan föreställning kan alltså myndigheterna ingripa. Vad som skall anses falla under denna beskrivning är en tolkningsfråga.

Motionärerna pekar emellertid bl.a. på sådana verksamheter som att unga

flickor poserar och har kroppskontakter med männen. Motionärerna finner det uppenbart att denna miljö främjar prostitution och anser att lagstiftningen måste skärpas så att omedelbara ingripanden blir möjliga.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att sådan verksamhet som beskrivits i motionen är destruktiv för alla inblandade parter och saknar berättigande. Det är tveksamt om nuvarande bestämmelser i allmänna ordningsstadgan ger tillräckligt utrymme för att ingripa i här aktuella fall. Socialutskottet anser därför att det finns skäl att se över gällande bestämmelser så att det skapas mer effektiva möjligheter att förhindra bl.a. sådana verksamheter som tas upp i motionen. Detta bör ges regeringen till känna.

Åtgärder mot ungdomsprostitution

Motion

I motion Ju605 av Bengt Harding Olson (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning av brottsbalken 6 kap. 8 § (numera 10 §) för effektivisering av kriminaliseringen av ungdomsprostitutionen. Motionären påpekar att stadgandet om förförelse av ungdom i 6 kap. 8 § (10 §) nästan aldrig tillämpas trots att ingen oenighet råder om stadgandets berättigande. Skälen till detta är bl.a. svårigheter att tillämpa lagrummet, otillräckliga polisiära resurser och bristande intresse för brottstypen. Enligt motionären bör frågan om varför stadgandet så sällan tillämpas utredas genom en kartläggning av regelns tillämpning och en inventering av problem och hinder vid regeltillämpningen. Därefter borde enligt motionären förslag kunna ges om vilka förändringar som skall vidtas för att en effektivisering av regeln skall uppnås.

Tidigare riksdagsbehandling

Regeln om förförelse av ungdom infördes vid brottsbalkens tillkomst för att ge unga ett ökat skydd mot att dras in i prostitution. Justitieutskottet avstyrkte hösten 1985 en motion som tog sikte på bestämmelsen om förförelse av ungdom och yttrade bl.a. att av större betydelse än den rent kriminalpolitiska frågan om beivrande av brott mot stadgandet är det sociala problem som prostitutionen bland ungdom utgör. Justitieutskottet ansåg det vara särskilt angeläget att sätta in kraftfulla åtgärder för att i första hand hindra att de unga ger sig in i verksamheten.

Utskottets överväganden

Socialtjänsten har som tidigare nämnts (s.5) bl.a. till uppgift att skapa en god samhällsmiljö och har dessutom ett särskilt ansvar för barn och ungdom. Häri ligger bl.a. att med förebyggande insatser motverka olika former av prostitution. Detta gäller givetvis i särskilt hög grad i fråga om ungdomar under 18 år. Utskottet vill dessutom erinra om att ingripande kan ske med stöd av LVU, om den unga utsätter sig för allvarlig fara genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat därmed jämförbart beteende, varmed bl.a. avses prostitution.

Som påpekats tidigare är det dock aldrig straffbart att prostituera sig. Det är däremot straffbart för en köpare att genom ersättning skaffa eller försöka skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under 18 år. För att ansvar skall kunna inträda krävs dock att kunden hade skälig anledning anta att den andra parten inte hade uppnått 18 års ålder.

Ett skäl till att det nu aktuella stadgandet så sällan utnyttjas kan enligt utskottets förmodan vara att åklagaren drår sig för att hävda att kunden hade skälig anledning anta att en utnyttjad var under 18 år i de fall kunden själv förnekar att han insett detta. Utskottet vill inte heller bestrida att det i vissa fall kan vara svårt att avgöra en ung flickas eller pojkes ålder. Mot denna bakgrund vore det inte orimligt att konstruera här aktuella gärningsbeskrivningar så att det åligger den som avser att ha sexuellt umgänge med en ung person att förvissa sig om att den unge uppnått den minimiålder som angetts i resp. straffbud. Socialutskottet anser att denna fråga bör bli föremål för överväganden och förordar att riksdagen ger regeringen detta till känna.

Stockholm den 9 februari 1988

På socialutskottets vägnar

Daniel Tarschys

Närvarande: Daniel Tarschys (fp), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Anita Persson (s), Blenda Littmarck (m), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingrid Andersson (s), Claes Rensfeldt (s) och Karin Falkmer (m).

Avvikande meningar

Kriminalisering av kundernas förfarande

1. Ulla Tillander (c), Per Arne Aglert (fp), Rosa Östh (c) och Inga Lantz (vpk) anser att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Ett förbud" och slutar med "behandlade motionerna." bort ha följande lydelse:

Enligt socialutskottets mening kan således prostitutionen inte accepteras i samhället. Utskottet konstaterar att de värdefulla insatser som görs bland de prostituerade kvinnorna av socialarbetarna i de beskrivna prostitutionsgrupperna inte räcker för att förhindra att prostitutionen fortlever. För att effektivt hindra prostitution måste samhället enligt utskottets mening bekämpa drivkraften i prostitutionen, d.v.s. männens efterfrågan. Samhället kan välja att ingripa med socialpolitiska eller kriminalpolitiska medel. Sociala insatser mot männen är enligt utskottets mening inte ett tillräckligt verksamt sätt att förmå männen att sluta att köpa könsförbindelser. Sådana insatser torde dock vara ett värdefullt komplement till andra insatser, och utskottet återkommer i det följande till detta. Enligt utskottets uppfattning

skulle däremot risken för att mannens beteende genom polis- och andra ingripanden blir känt vara en starkt avhållande faktor för en mycket stor del av de män som nu köper könsförbindelser. Enligt utskottets mening bör därför kundernas förfarande i prostitutionen kriminaliseras. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning. Utskottet förordar att riksdagen med anledning av motionerna Ju616 (s), Ju617 (c), Ju619 (c), Ju620 (fp) och Ju639 (vpk) ger regeringen detta till känna.

2. Blenda Littmarck, Ann-Cathrine Häglund och Karin Falkmer (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Det åvilar" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Det åvilar kommunerna att genom sin socialtjänst svara för att alla som vistas där får det stöd och den hjälp de behöver.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Motionerna m.m.	1
Motioner från allmänna motionstiden 1986/87	1
Motioner från allmänna motionstiden 1987/88	2
Motion väckt med anledning av proposition 1987/88:79	2
Motionsmotiveringar	2
Yttrande från socialutskottet	3
Allmän bakgrund	3
Kriminalisering av prostitutionskontakter	3
Brottsbalkens bestämmelser	3
1984 års lagstiftning	4
Tidigare riksdagsbehandling i övrigt	5
Åtgärder mot ungdomsprostitution	6
Brottsbalkens bestämmelser	6
Utredningsförslag m.m.	7
Tidigare riksdagsbehandling	7
Offentlig pornografisk föreställning	8
Förbudet i allmänna ordningsstadgan	8
1982 års lagstiftning	8
Utredningsförslag m.m.	9
Sociala insatser	10
Oetisk kontaktförmedling	11
Utlänningslagstiftningen	11
Tidigare riksdagsbehandling	12
Skrivelse till justitieministern	12
Utskottet	13
Kriminalisering av prostitutionskontakter	13
Motionerna	13
Bakgrund	13
Utskottets överväganden	14
Åtgärder mot ungdomsprostitution	15
Motionen	15
Bakgrund	15
Utskottets överväganden	16
Offentlig pornografisk föreställning	18
Motionerna	18
Bakgrund	18
Utskottets överväganden	19
Oetisk kontaktförmedling	20
Motionen	20
Bakgrund	20
Utskottets överväganden	20
Utskottets hemställan	21
Reservation	21
Kriminalisering av prostitution (mom. 1 a) (fp, c)	21

Bilaga

Yttrande från socialutskottet	23
Utskottet	23
Bakgrund	23
Gällande bestämmelser	27
Kriminalisering av kundernas förfarande	28
Förbud mot pornografisk föreställning	31
Åtgärder mot ungdomsprostitution	33
Avvikande meningar	34

